

ЕКЗИСТЕНЦІАЛ СТРАХУ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Горохова Людмила Вікторівна

Житомирський державний університет імені Івана Франка

вул. В. Бердичівська, 40,

м. Житомир, 10008, Україна.

_glv@ukr.net

Життя людини завжди сповнене страхів. Причому кожна культурно-історична епоха відрізняється своїми страхами. Кінець ХХ – початок ХХІ століття перетворили страх на одну з найактуальніших проблем. Причиною цього стали кризові явища суспільного життя, спричинені як природними, так і соціальними чинниками. Сучасні люди живуть в стані щосекундної готовності до змін, не чекаючи від них нічого позитивного: технізація, комп'ютеризація, катастрофи, війни, кризи, беззаконня — все це лякає їх.

Німецький соціолог Ульріх Бек звернув увагу на ту обставину, що процес модернізації суспільства, розпочатий разом з індустріалізацією, врешті-решт породив нові соціальні конфігурації – “суспільство ризику”. У. Бек зазначає: “Рушійну силу класового суспільства можна сформулювати однією фразою: “Я хочу їсти!” Рушійна сила суспільства ризику виражається фразою: “Я боюся!” Місце суспільства потреби займає суспільство страху” [1; с. 60]. Відповідно, основною цивілізаційною кваліфікацією в політичному і біографічному плані стає здатність обходитися із страхом і невпевненістю.

Сучасне суспільство внаслідок гнітючого розвитку його технократичних можливостей виявилось безпорадним перед самим собою. Як це не парадоксально, але на порозі третього тисячоліття виявилось, що людина, озброєна усіма досягненнями науки і техніки, абсолютно безпорадна перед власною психікою. Вона не в змозі керувати своїми думками і страхами. Такі явища, як депресія і невротичні зриви все частіше нагадують про себе, сама ж людина та її дії, а інколи – бездіяльність стали джерелом окремих страхів. Зокрема, бурхливий розвиток

генетики, поява штучних та генетично модифікованих продуктів мають не лише шкідливий вплив, а й зумовлюють виникнення певних тривог та страхів. Навіть природа не в силах витримати втручання людини в її надра і намагається застерегти нас погодно-кліматичними аномаліями та відповідним погіршенням умов життя, теж стає джерелом страхів.

Сучасна людина опинилася у полоні власних страхів і тривог. Життя постійно ставить її на межі відомого і невідомого, таємничого і непередбачуваного. Перебуваючи в такому стані вона постійно відчуває страх, а точніше екзистенціаль страху впливає на її життя та існування. Це може бути страх перед собою, страх перед невизначеністю, страх майбутнього, страх старості і крайній прояв – страх смерті. Крайній, тому що саме смерть є закінченням існування, останньою точкою відліку життя людини як живої істоти і як особистості. Але як показує досвід, людина попри всі відчуття страху постійно бореться з ним. Вона намагається перемогти думки про невідоме майбутнє та усвідомлення власної скінченності і жити повноцінним життям.

Страх як екзистенціаль буття є невід’ємною складовою справжнього існування людини. За умов його відсутності ми можемо говорити лише про її порожнє рослинне перебування в реальності. Підтвердженням цієї думки можуть бути дослідження мислителів, які зазначали, що справжнє достойне існування забезпечується такими феноменами, як “страх” (К. Ясперс, М. Хайдеггер), “екзистенційна тривога” (Ж.-П. Сартр), “нудьга” (А. Камю). Тут ми говоримо не про психологічні основи певних негативних емоцій, а саме про екзистенціали буття як чинники впливу на існування людини.

Екзистенційний страх людина не може ні вилікувати, ні пережити. Саме такий метафізичний страх здатний погрузити її в непередбачувані стани. Складно уявити людину, яка перебуває в такому стані і радіє життю, спокійно дивиться у майбутнє. Український дослідник Н. Хамітов називає такі стани граничними ситуаціями і зазначає: “...кризові стани людини, що призводять до актуалізації особистісного начала. Така актуалізація виявляється в загостренні самосвідомості й переосмисленні сенсу життя...” [2; с. 131.]. Нерідко, саме переосмислення сенсу власного життя, допомагає людині задуматися над її діями та вчинками. А це в свою чергу, сприяє змінам, які могли б допомогти людині якщо не позбутися певних страхів, то хоча б знайти способи їх змінити, зменшити негативний вплив. Говорячи про сучасну людину, про суспільство ми можемо сказати, що вони перебувають у “полоні” страху. Створення ж такого невротичного стану стало технологією сучасної соціально-політичної влади, оскільки наляканими людьми досить легко можна маніпулювати і взяти контроль над ними.

Сучасна людина живе в постійному страху і тривозі через соціально-політичну нестабільність, постійне зниження рівня життя. Тривога перед невідомим і непередбачуваним майбутнім глибоко вкорінена в людське мислення. А коли страх стає постійною характеристикою свідомості, ми можемо говорити про формування катастрофічної свідомості.

Людей може жажати минуле і не задовольняти сьогодення. Але дійсний страх людина здатна відчувати насамперед тоді, коли думає про те, що чекає її в майбутньому. Здавалося б, на порозі XXI століття людина вже не повинна боятися майбутнього. Використовуючи інформаційні технології люди навчилися прогнозувати своє життя на десятки років вперед. Незважаючи на це, сучасна людина не відчуває себе більш захищеною. Екзистенціаль страху є невід’ємною частиною її ества людини і визначає її екзистенційні можливості, межі соціокультурного існування та вільної самореалізації особистості. Невпевненість людини в майбутньому, страх перед завтрашнім днем, збитками в бізнесі чи втратою зайнятості зробили страх онтологічною, тобто властивою буттю, характеристикою людини. Страх є передумовою буття сучасної людини у світі.

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну // Пер. с нем. В. Седельникова и Н. Федоровой; Послесл. А. Филипова. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 384 с.
2. Хамітов Н. Гранична ситуація // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. – С. 131.